

Alegeri locale 2016. Sub semnul „revoluției politice“?¹

■ ALEXANDRU RADU

[„Dimitrie Cantemir“ Christian University]

■ DANIEL BUTI

[National School of Political Studies and Public Administration]

Abstract

The article represents an analysis of the 2016 local elections in the broader context of the paradigm of political change, which is dominant in the Romanian public space. The starting premise is that local elections could indicate if the changes generated by the protest which followed the Club Colectiv tragedy have continuity and are consistently supported by both citizens and political actors. The election results show that the wave of protest and the pressure to reform the political class is only partially reflected in the citizens vote.

Keywords

public participation; political change; political party

• Dincolo de consecințele sa-
• le politice directe și ime-
• diate, incendiul izbuc-
• nit în noaptea de 30 octombrie 2015,
• la clubul Colectiv din București, a con-
• stituit un puternic stimulent pentru o
• schimbare profundă la nivelul sistemul-
• lui politic. Prin prisma amplorii și a de-
• zideratelor formulate în stradă, protes-
• tele care au urmat tragicului eveniment
• au stat sub semnul unei „revoluții” po-
• litice², iar partidele parlamentare, prin-
• cipalii actori ai reprezentării politice,

1 Articolul este parte a proiectului editorial *Statul sunt eu! Participare protestatară vs. democrație reprezentativă în România postcomunistă*, care urmează să apară la Editura Pro Universitaria, București.

2 Folosim termenul de „revoluție” politică în sensul unei schimbări majore nu a sistemului politic, ci a logicii sale funcționale, a modului de structurare a relației de reprezentare dintre guvernați și guvernanți. Pentru semnificații ale conceptului de revoluție, vezi Samuel P. Huntington, *Ordinea politică a societăților în schimbare*, trad. de H. Stamatina (Iași: Polirom, 1999); Ted Gurr, *Why Men Rebel?* (Princeton: Princeton University Press, 1970); Hannah Arendt, *On Revolution* (New-York: The Viking Press, 1963); Charles Tilly, *Revoluțiile europene: (1492-1992)*, trad. de V. Cherata (Iași: Polirom, 2002).

păreau să fi înțeles acest lucru. Astfel, președintele Iohannis a catalogat în repetate rânduri realitatea politică și socială a acelor zile ca reprezentând „nu doar o simplă schimbare de Guvern”, ci „o schimbare de paradigmă în politica românească”, în timp ce partidele politice, de voie sau de nevoie, și-au însușit discursul schimbării. Principala dovadă în acest sens a fost chiar renunțarea la guvernare. Dar, deopotrivă, cetățenii și actorii politici aveau ocazia, la jumătate de an de la tragedia din clubul Colectiv, să dea concretețe schimbării politice, în cadrul alegerilor locale din iunie 2016.

Pentru un sistem democratic funcțional, participarea protestatară este o formă de implicare a cetățenilor în viața politică și un instrument de reglare a raporturilor dintre guvernanți și guvernați³. Ea însă, nu se poate permanentiza. Într-o democrație reprezentativă, deciziile nu se iau din stradă, ci într-un cadru instituțional, consființit de Constituție. Prin urmare, alegerile rămân principalul instrument de validare a regulilor jocului democratic, a principalilor actori politici însărcinați să pună în practică principiul reprezentării și a direcțiilor generale de evoluție a societății.

Așadar, alegerile locale din anul 2016 erau cele care puteau arăta dacă schimbarea declanșată de Stradă după momentul Colectiv are continuitate, dacă trece dincolo de efuziunea și încărcătura emoțională a protestelor, impunându-se ca un proces amplu, de transformări politice structurale, susținut constant atât de către cetățeni, cât și de actorii politici. Alegerile reprezentau un bun moment pentru măsurarea intensității și a sustenabilității efectelor „Revoluției Colectiv”.

Trebuie însă spus că o presiune difuză din partea societății în vederea reformării scenei politice, în special prin stimularea concurenței sistemului partidist și a implementării criteriilor de integritate, a existat anterior protestelor din toamna anului 2015. Ea a devenit manifestă cu ocazia alegerilor prezidențiale din noiembrie 2014, al căror rezultat a fost decis în urma unei mobilizări fără precedent a cetățenilor nemulțumiți de calitatea *establishment*-ului politic. Iar dacă alegerile prezidențiale din 2014 au stat sub semnul aceluiași deziderat de schimbare a politicii românești, alegerea lui Klaus Iohannis ca șef al statului i-a dat un puternic impuls. Pe acest fond, în prima jumătate a anului 2015, Parlamentul a adoptat o serie de modificări legislative susținute și promovate intens de societatea civilă organizată și de mass-media, modificări care, în esență, aveau ca scop creșterea competitivității electorale și, în general, deschiderea scenei politice.

Este vorba, în primul rând, despre modificarea condiției numerice a înregistrării și, deci, a existenței unui partid politic. Reamintim că legislația în vigoare la acea dată condiționa apariția oficială a unui partid politic de dovada formală a existenței unui număr de 25.000 de membri fondatori. În principiu o măsură de limitare a fragmentării partidismului și de încurajare a constituirii de partide naționale, din categoria tipologică a partidului de mase, o astfel de prevedere, în conjuncție cu alte norme, în special electorale, a acționat, în fapt, în direcția consolidării dominației partidelor majore ale sistemului românesc⁴. Criticată tot mai des, bariera celor 25.000 de membri fondatori ai unui partid politic a fost practic înlăturată la începutul anului 2015, numărul minim al acestora fiind redus la trei. În plus, partidele și-au pierdut dimensiunea exclusiv națională, noile reglementări

3 Pentru Jean Baudouin (*Introducere în sociologia politică*, trad. de I. Iaworski, Timișoara: Amarcord, 1999), „protestul este continuarea unor politici <normale> pe alte căi”, iar pentru Jean Blondel (*Guvernarea comparată*, trad. de T. Moldovanu, Iași: Institutul European, 2009), „aceste izbucniri sunt tipic de scurtă durată și participarea revine în scurt timp la parametrii anteriori”, adică la un nivel scăzut, în cel mai bun caz doar intermitent.

4 Pentru detalii privind evoluția și caracteristicile partidismului românesc, vezi Alexandru Radu, Daniel Buti, *Postcomunismul românesc. Sistemul politic: structură și funcționare* (București: Pro Universitaria, 2015).

permițând înființarea și funcționarea partidelor regionale sau locale⁵. Efectele modificării legislative s-au făcut simțite în scurt timp, astfel că până la sfârșitul anului 2015 numărul partidelor nou înființate a urcat spre 25, pentru ca, în preajma alegerilor locale din iunie 2016, să se dubleze⁶. Nu în ultimul rând, au fost redefinite normele privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale⁷, în sensul creșterii transparenței mecanismelor de finanțare și a sporirii atribuțiilor de control din partea Autorității Electorale Parlamente (AEP)⁸.

Totodată, modificări substanțiale au fost aduse mecanismelor de alegere atât a parlamentarilor cât și a autorităților locale. Astfel, mult lăudatul sistem electoral al „votului uninominal”⁹, adoptat în 2008, dar a cărei aplicare a condus la sporirea neîncrederii populare în reprezentanții partidelor politice și în instituția parlamentară ca atare, a fost revizuit în 2015, în sensul renunțării la alegerea majoritară a parlamentarilor în colegiile uninominale. În acest fel, legiutorul a revenit la mecanismul electoral anterior, cel al scrutinului proporțional plurinominal, popular cunoscut sub numele de „scrutin de listă”¹⁰.

De asemenea, prin modificarea legii pentru alegerea autorităților administrației publice locale a fost redus numărul de semnături necesare pentru înscrierea unui partid în alegeri de la 2% la 1% din numărul total al alegătorilor înscrși în Registrul electoral și în listele electorale complementare din circumscripția de candidatură. În egală măsură, a fost revizuită procedura desemnării președinților consiliilor județene, prin revenirea la alegerea indirectă a acestora, în varianta practică înainte de 2008 (prin votul majorității membrilor consiliului județean)¹¹. Am putea spune, așadar, că legiutorul a pus punct experimentelor electorale din perioada 2008-2012, restaurând o practică verificată deja de circa două decenii.

Pe de altă parte, o modificare similară privind alegerea primarilor nu și-a găsit locul în ansamblul reformei electorale din primăvara anului 2015. Prin voința

5 Vezi *Legea nr. 114/2015 privind modificarea și completarea Legii partidelor politice nr. 14/2003*, publicată în M. O. nr. 349 din 20 mai 2015.

6 Conform monitorizării realizate de Centrul pentru Inovare Publică, „din 48 de partide înființate după schimbarea legii partidelor politice, 32 de formațiuni politice noi au reușit, singure sau în alianță, să intre în cursa electorală”. Printre acestea se numără: Partidul pentru Argeș și Muscel, Partidul Maramureșenilor, Partidul Ialomițenilor, Partidul Societății Ieșene etc.

7 *Legea nr. 113/2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale*, publicată în M. O. nr. 339 din 18 mai 2015.

8 Spre exemplu, noua lege a introdus împrumutul de la persoane fizice sau juridice ca sursă de finanțare, operabil însă prin virament bancar (inclusiv restituirea acestuia). Dacă nu sunt restituite în maxim 3 ani, împrumuturile pot fi convertite în donații, cu acordul părților, până la concurența plafonului legal. De asemenea, cu excepția afișelor electorale standard, de format A3, legea a interzis orice altă formă de publicitate stradală. În plus, prin noile reglementări, campania electorală este finanțată de le bugetul de stat, în condițiile în care competitorii electorali care au obținut minim 3% din voturi la nivel național pot solicita rambursarea sumelor aferente cheltuielilor efectuate în toate circumscripțiile electorale, precum și cele efectuate la nivel central.

9 În termeni tehnici, „vot uninominal” a reprezentat un sistem electoral de tip RP, cu specificul alegerii parlamentarilor în colegii uninominale; în acest fel, principiul proporționalității electorale a fost asociat cu aplicarea condiționată a regulii majorității absolute în unități electorale uninominale.

10 Pentru o analiză detaliată a mecanismului electoral românesc, vezi Alexandru Radu, *Politica între proporționalism și majoritarism. Alegeri și sistem electoral în România postcomunistă* (Iași: Institutul European, 2012).

11 *Legea nr. 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali*, publicată în M. O. nr. 349 din 20 mai 2015 (rectificată – M. O. nr. 316 din 25 aprilie 2016).

comună a principalelor partide parlamentare, mecanismul de alegere a primarilor a rămas cel al scrutinului pluralitar, desfășurat într-un singur tur indiferent de nivelul atins al majorității câștigătoare, adoptat în 2012. Totuși, o campanie publică vizând trecerea la alegerea primarilor cu majoritatea absolută a voturilor exprimate a fost declanșată înaintea momentului electoral din iunie 2016. Susținută de media, de organizațiile active ale societății civile, dar și de partidele minore, campania a beneficiat de suportul PNL¹². Însă șansele de reușită ale acestei dezirabile schimbări erau practic nule, în condițiile în care ea s-ar fi produs chiar în timpul perioadei electorale, procedură de neacceptat pentru o țară a Uniunii Europene, cum de altfel și instanțele de drept au confirmat-o¹³.

Oricum, momentul a relevat disponibilitatea scăzută a principalilor actori ai scenei politice de a modifica regulile jocului care le-au permis să obțină poziții dominante. Sub presiune publică, partidele tradiționale au fost nevoite să accepte o serie de schimbări, dar prezența în parlament, adică acolo unde revendicările din spațiul social iau formă juridică, le-a permis, să tempereze și să compatibilizeze cu propriile interese politice sau chiar să blocheze anumite inițiative¹⁴. Totuși, după tragedia din clubul Colectiv, contestarea publică la care au fost supuse partidele din mainstream a atins cote foarte înalte. Alegerile locale din 2016 aveau, așadar, valoarea unui „moment al adevărului”.

Desfășurată pe 5 iunie 2016, competiția pentru alegerea primarilor, consilierilor locali și județeni a reunit un număr substanțial de actori electorali – 114 formațiuni politice (partide politice deja consacrate sau nou constituite, alianțe ale acestora la nivel național sau local, precum și organizații ale cetățenilor aparținând minorităților naționale) –, însă fără ca prezența la urne să atingă nivelul majorității absolute a votanților din România.¹⁵

Sintetic, performanțele electorale ale primelor 10 formațiuni politice plus candidații independenți sunt redată în tabelul de mai jos¹⁶.

12 Pe fondul fragmentării dreptei politice românești, adică a unei concurențe sporite pentru un bazin electoral orientat spre partide percepute ca fiind de dreapta, liberalii au făcut un calcul politic corect: în calitate de artizani ai axei electorale centrale (prin prisma relației antitetice cu social-democrații), candidații liberali aveau un acces facil în turul al doilea al alegerilor în multe circumscripții și mizau pe mobilizarea voturilor anti-PSD.

13 La începutul lunii martie 2016, PNL a atacat în contencios administrativ Hotărârea de Guvern nr. 51/2016 privind stabilirea datei alegerilor locale, pentru ca, în fața instanței să poată invoca excepția de neconstituționalitate a art. 101 alin. 2 al Legii 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, cel care stabilea că „este declarat ales primar candidatul care a întrunit cel mai mare număr de voturi valabil exprimate”. Pe 15 aprilie, Curtea de Apel București a respins contestația liberalilor, precum și cererea acestora de sesizare a CCR. Într-un demers similar, jurnalistul Liviu Avram a reușit să aducă Hotărârea de Guvern nr. 51/2016 în fața CCR. Pe 11 mai, judecătorii Curții au respins însă contestația ca inadmisibilă. Anterior, mai exact pe 4 mai, CCR a respins, ca neîntemeiată, o altă sesizare a aceluiași jurnalist privind legea alegerile locale (acesta a vizat prevederile art. 50, alin. 2 referitor la numărul de semnături necesare depunerii candidaturilor, precum și cele ale art. 101, alin. 2 care prevede alegerea primarilor într-un singur tur de scrutin).

14 Spre exemplu, în privința deschiderii competiției politice și pentru alți actori, partidele parlamentare au operat modificări legislative, dar nu au mers până la capăt. Astfel, posibilitatea înregistrării unui partid cu doar trei membri fondatori nu este suficientă pentru revitalizarea scenei politice, în condițiile în care pragul electoral se menține la nivelul de 5%, condițiile pentru a intra în cursa electorală rămân prohibitive pentru partidele mici, iar neacoperirea cu candidaturi a unui anumit număr de circumscripții electorale, în două campanii electorale succesive, cu excepția celei prezidențiale, atrage după sine radierea.

15 Prezența la vot la nivel național a fost următoarea: 49,77% pentru consiliile județene; 48,17% pentru consiliile locale și primari. La București, prezența a fost de 33,23%.

16 Datele sunt preluate din arhiva Autorității Electorale Permanente, disponibilă pe www.roaep.ro

Rezultatele alegerilor locale 2012

	Primari		Consilieri locali		Consilieri județeni	
	Voturi		Voturi		Voturi	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
PSD	2970792	34,84	2816101	33,64	2890344	35,00
PNL	2685511	31,50	2477996	29,60	2529986	30,64
ALDE	488145	5,72	545767	6,52	521845	6,32
UDMR	315236	3,69	390321	4,66	411823	4,98
PSD+UNPR	338373	3,96	313934	3,75	380565	4,60
PMP	304924	3,57	360035	4,30	368985	4,46
UNPR	213233	2,50	245633	2,93	220467	2,67
USB	96789	1,13	121099	1,44	143544	1,73
PSR	100303	1,17	102839	1,22	99587	1,20
PER	63246	0,74	87016	1,03	98486	1,19
Independenți	486826	5,71	258538	3,08	52800	0,63

Remarcăm, mai întâi, că alegerile au fost câștigate de PSD, liderul fostei coaliții guvernamentale, care a devansat PNL, partidul președintelui Iohannis, cu circa 5 procente la nivel național. Diferența dintre cele două partide a fost mai substanțială în cazul competiției pentru Primăria generală a municipiului București, unde PSD, aliat cu UNPR, a primit cu circa 10 procente peste media sa națională, în timp ce suportul electoral al PNL s-a situat la numai 11% din voturile bucureștenilor.

Apoi, rezultatele naționale au configurat o scenă politică de tip bipartidist imperfect¹⁷. Astfel, PSD și PNL, cele două partidele majore ale sistemului, au cumulat circa două treimi din opțiunile electorale, cealaltă treime a voturilor fiind partajată între opt formațiuni politice minore, dintre care se distinge ALDE, singura dintre acestea care depășește pragul național de 5%. Să notăm totuși că alți trei competitori electorali s-au plasat în proximitatea acestuia. Alegerile au marcat așadar o simplificare a scenei politice, pe de o parte, prin reducerea numărului de actori relevanți¹⁸, iar pe de altă parte, prin accentuarea bipolarității¹⁹.

Acest tablou al alegerilor locale evidențiază faptul că cea mai mare parte a electoratului a rămas favorabilă partidelor politice tradiționale, celor cu reprezentare parlamentară, sau, invers spus, nu a favorizat actorii politici nou-constituiți, fără prezență în parlament. Cu alte cuvinte, constatăm că alegerile locale nu au confirmat dorința populară de resetare a sistemului partidist, așa cum ea a fost exprimată în cadrul protestelor de stradă de după tragedia de la clubul Colectiv. Prin

17 Referențialul este reprezentat de tipologia propusă de Jean Blondel, „Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies”, *Canadian Journal of Political Science*, 2 (1968): 180-230.

18 Este vorba despre partide care, la votul politic, se situează peste pragul electoral național de 5% și care au capacitatea de a coagula în jurul lor formațiuni mai mici. În termeni tehnici, este vorba despre partide politice cu „potențial de coaliție” sau „potențial de șantaj” – vezi Giovanni Sartori, *Parties and Party System: A Framework for Analysis* (New York: Cambridge University Press, 1976).

19 Relevant în acest sens este faptul că PSD și PNL își împart șefia Consiliilor județene, cu excepția acelor unități administrative în care populația de etnie maghiară este dominantă. Menționăm că în 5 județe (Botoșani, Dâmbovița, Dolj, Hunedoara și Suceava), voturile au fost împărțite între cele două partide majore, iar în alte 10 județe (Bistrița-Năsăud, Călărași, Giurgiu, Ialomița, Mehedinți, Vaslui, Vrancea, Cluj, Mureș, Sibiu), între trei partide, după formula „2 partide și jumătate”.

votul exprimat în data de 5 iunie, românii au relegitimat partidele clasice și au validat poziția dominantă a acestora la nivelul sistemului politic²⁰.

Dacă însă detaliem rezultatele, o astfel de concluzie comportă o serie de observații și de nuanțe. Un prim argument în acest sens îl reprezintă rezultatul alegerilor locale din București.

Rezultatele alegerilor locale 2012 – București

	Primar general București		Consiliul General	
	Voturi		Voturi	
	Nr.	%	Nr.	%
PSD+UNPR	246553	42,97	228986	40,32
USB	175119	30,52	143544	25,34
PNL	64186	11,18	74041	13,07
PMP	37098	6,46	40481	7,14
ALDE	17455	3,04	36380	6,42

Aici, câștigătorul competiției a fost tot PSD, într-o alianță cu UNPR, însă poziția secundă a revenit Uniunii Salvați Bucureștiul (USB), care, deși constituită cu doar câteva luni înainte de alegeri, a devansat PNL cu o diferență substanțială. Astfel, Uniunea a reușit performanța de a deveni al doilea partid major al sistemului. Schimbarea este cu atât mai importantă cu cât USB se distinge tipologic de partidele postcomuniste tradiționale. Astfel, spre deosebire de acestea, născute „de sus în jos”, prin „decret”, ca grupări ale liderilor și a anturajelor acestora, Uniunea a apărut ca o expresie politică a unei nevoi sociale de reprezentare, legătura sa genetică cu mediul civic fiind determinantă. În fapt, putem vorbi despre primul caz românesc de geneză partidistă *by the book*, căci, confirmând teoria clasică a partidului politic²¹, USB își are rădăcinile în societatea civilă, fiind percepută ca un agent veritabil al reprezentării sociale. În egală măsură, USB era partidul care părea să corespundă cel mai bine spiritului și revendicărilor protestelor post-Colectiv, mesajul său principal fiind îndreptat în mod explicit împotriva partidelor politice tradiționale. Acesta s-a dorit a fi exponentul schimbării clasei politice, și-a asumat acest deziderat și a fost perceput ca atare – un partid „altfel”, care promovează și care corespunde unei noi paradigme politice. De altfel, profilul votanților lui Nicușor Dan

20 De remarcat este că, în decembrie 2015, 51% dintre români susțineau că în țara noastră este nevoie de partide noi, iar 44% că nu este nevoie. De asemenea, 70% dintre cetățeni considerau că actualele partide reprezintă mai degrabă interesele liderilor de partid, 6% că reprezintă mai degrabă interesele alegătorilor, iar 19% că acestea reprezintă echilibrat și interesele alegătorilor și ale liderilor. Datele sunt relevate de un sondaj realizat de Agenția de Rating Politic în perioada 2-6 decembrie, pe un eșantion reprezentativ pentru populația României de 950 de persoane, cu interviuri telefonice și o eroare de 3,2%. În februarie 2016, un sondaj realizat de IRES arăta că 41% dintre români ar fi dispuși să voteze un nou partid care ar apărea pe scena politică, în timp ce 38% nu ar fi dispuși să îl voteze. În același timp, 73% dintre respondenți au o părere proastă și foarte proastă despre partidele din România, asociindu-le, aproape în exclusivitate, cu termeni negativi: hoți/ furt/ escrocherie – 12% sau corupție/ mită (10%).

21 Indiferent de criteriul folosit, fie că este cel axiologic (Benjamin Constant în Georges Burdeau, *Traite de Science Politique*, tome 2, La dynamique politique, Paris: Librairie generale de droit et de jurisprudence, 1968), cel organizațional (Maurice Duverger, *Les partis politiques*, Paris: Librairie Armand Colin, ediția 1981) sau cel teleologic (Max Weber, *The Theory of Social and Economic Organization*, New York: The Free Press, 1947), partidul politic este, în mod tradițional, definit ca un liant între cetățean și puterea politică, ca un instrument de agregare și transfer a unor interese, nevoi și preferințe din plan social în plan politic. Din acest punct de vedere, el se află la intersecția dintre societatea civilă și stat.

reflectă în bună măsură caracteristicile dominante ale Pieței. Potrivit unui sondaj IRES, realizat la comanda Digi 24, electoratul candidatului USB la Primăria generală a Capitalei a fost format din bărbați (51%), între 18 și 39 de ani (51%), cu studii superioare (72%)²². Adăugăm că rezultatele alegerilor din circumscripția electorală București, care adună circa 10% din electoratul României, constituie, de multe ori, un semn politic important pentru proximele alegeri naționale.

În al doilea rând, alegerile din 5 iunie au creat o serie de breșe în dominația partidelor majore ale sistemului, așa cum indică performanțele locale deloc neglijabile ale unor noi actori politici. Exemplele relevante în acest sens sunt Partidul Social Românesc, care a câștigat 3 mandate în CJ Bacău (8,12%) și câte două în CJ Buzău (6,06%) și Gorj (6,06%), Partidul Național Democrat, care și-a adjudecat 2 mandate în CJ Brăila (6,06%), precum și Partidul pentru Argeș și Muscel, cu 2 mandate în CJ Argeș (5,71%).

Nu în ultimul rând, o schimbare de abordare a relației cu cetățenii se poate constata inclusiv la partidele clasice. Astfel, în condițiile alegerii lor indirecte, dar și a ofensivei procurorilor anti-corupție, doar 11 dintre foștii președinți ai Consiliilor județene și-au păstrat mandatul, șapte reprezentând PSD²³ și câte doi PNL²⁴ și UDMR²⁵. În toate celelalte cazuri, cele două mari partide au mers pe formula promovării unor politicieni noi, în marea lor majoritate tineri, în pozițiile importante de lideri ai județelor. Și chiar dacă unii dintre aceștia pot fi considerați a fi doar o interfață a vechilor „baroni politici”, o asemenea strategie electorală reprezintă răspunsul marilor partide la presiunea societății.

Sugestiv pentru modul în care partidele au reacționat după protestele de la finalul anului 2015 este și faptul că, la scurt timp, mai exact în decembrie același an, liberalii au adoptat o serie de criterii de integritate pentru candidații în alegeri²⁶, iar social-democrații un Cod de Etică și Conduită pentru ocuparea unor funcții politice sau administrative, alese sau numite²⁷. Deloc surprinzător, principiile enunțate și asumate de cele două formațiuni erau convergente. Era, în mod evident, o încercare a vechilor partide de a răspunde presiunilor și exigențelor publice.

Rezultatele alegerilor locale din iunie 2016, primele după tragedia de la Colectiv, reflectă așadar o realitate nuanțată. Valul protestatar și presiunea reformării clasei politice se regăsesc doar parțial în votul exprimat de cetățeni. Contestate public și aflate în defensivă, partidele tradiționale și-au conservat pozițiile la nivelul sistemului politic, chiar dacă o comparație cu momentul similar din 2008 relevă o scădere generală a atractivității lor electorale²⁸. Practic, dacă în urmă cu opt ani, principalii actori (PSD, PDL și PNL) mobilizau împreună 75% din voturi, în 2016, PSD și PNL au obținut 65,64%. În același timp, partidele dominante au trebuit să accepte „liberalizarea” competiției politice, cu efectul, deocamdată moderat, al apariției

22 Sondaj de tip exit-poll, realizat pe un eșantion de 16.581 de subiecți, 360 de secții de vot, metoda TAPI (față în față; chestionar aplicat de către operatorul de anchetă cu ajutorul tabletei). Eroarea teoretică de eșantionare: +/- 1.7%

23 Moldovan Emil Radu – Bistrița-Năsăud, Tuțuianu Adrian – Dâmbovița, Prioteasa Ion – Dolj, Marc Tiberiu – Sălaj, Teodorescu Horia – Tulcea, Buzatu Dumitru – Vaslui, Oprișan Marian – Vrancea.

24 Dumitrel Ionel – Alba și Petrache Marian – Ilfov.

25 Tamás Sándor – Covasna și Borboly Csaba – Harghita.

26 Acestea vizau, printre altele traseismul politic, contractele și relația cu statul, plagiatul, problemele penale.

27 Printre situațiile dezavuate de social-democrați se numără plagiatul, incompatibilitatea sau conflictul de interese, problemele penale (luare/dare de mită), cele asociate lustrății, xenofobia, extremismul sau discriminarea.

28 O comparație cu alegerile locale din 2012 este irelevantă, deoarece, în pofida unor situații particulare, PSD și PNL nu au avut candidaturi separate, ci au participat în competiția electorală sub forma alianței politice USL.

unor potențiali challengeri, precum e cazul USB²⁹. La limită însă, dacă referențialul îl constituie destructurarea *establishment*-ului politic, al resetării democrației reprezentative românești, atunci va trebui să constatăm eșecul acțiunilor protestatate din toamna anului 2015.

BIBLIOGRAFIE

- Hannah Arendt, *On Revolution* (New-York: The Viking Press, 1963)
- Jean Baudouin, *Introducere în sociologia politică*, traducere de I. Iaworski (Timișoara: Amarcord, 1999)
- Jean Blondel, „Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies”, *Canadian Journal of Political Science* 2 (1968): 180-230
- Jean Blondel, *Guvernarea comparată*, traducere de T. Moldovanu (Iași: Institutul European, 2009)
- Georges Burdeau, *Traite de Science Politique*, tome 2, La dynamique politique (Paris: Librairie generale de droit et de jurisprudence, 1968)
- Maurice Duverger, *Les partis politiques* (Paris: Librairie Armand Colin, ediția 1981)
- Ted Gurr, *Why Men Rebel?* (Princeton: Princeton University Press, 1970)
- Samuel P. Huntington, *Ordinea politică a societăților în schimbare*, traducere de H. Stamatina (Iași: Polirom, 1999)
- Alexandru Radu, *Politica între proporționalism și majoritarism. Alegeri și sistem electoral în România postcomunistă* (Iași: Institutul European, 2012)
- Alexandru Radu, Daniel Buti, *Postcomunismul românesc. Sistemul politic: structură și funcționare* (București: Pro Universitaria, 2015)
- Giovanni Sartori, *Parties and Party System: A Framework for Analysis* (New York: Cambridge University Press, 1976)
- Charles Tilly, *Revoluțiile europene: (1492-1992)*, traducere de V. Cherata (Iași: Polirom, 2002)
- Max Weber, *The Theory of Social and Economic Organization* (New York: The Free Press, 1947)

²⁹ Menționăm în acest sens și intenția USB de a se transforma dintr-un partid local într-unul național.